

KISA KLASİKLER / 2

GUSTAVE FLAUBERT
Saf Bir Yürek

ÇEVİRİ: SAMİH RİFAT

♥ can
klasik

GUSTAVE FLAUBERT
SAF BİR YÜREK

Can Klasik

Un coeur simple

Bu kitap ilk kez 1877 yılında Georges Charpentier tarafından yayımlanmıştır.

Çeviriye kaynak alınan basım: Folio, 1991.

© 2019, Can Sanat Yayınları A.Ş.

Tüm hakları saklıdır. Tanıtım için yapılacak kısa alıntılar dışında yayıncının yazılı izni olmaksızın hiçbir yolla çoğaltılamaz.

1. basım: 2005

2. basım: Mart 2019, İstanbul

Bu kitabın 2. baskısı 3 000 adet yapılmıştır.

Dizi editörü: Ayça Sezen

Düzeltili: Burçak Başpınar

Mizanpaj: Bahar Kuru Yerek

Sanat yönetmeni: Utku Lomlu / Lom Creative (www.lom.com.tr)

Proje asistanı: Seda Yüksel

Kapak baskı: Saner Basım Hizmetleri San. ve Tic. Ltd. Şti.

Maltepe Mah. Litros Yolu 2. Matbaacılar Sit. No: 2/4 2BC 3/4

Zeytinburnu, İstanbul

Sertifika No: 35382

İç baskı ve cilt: Arı Matbaası

Davutpaşa Cad. Emintaş Kâzım Dinçol San. Sit. No: 81/39,

Topkapı, İstanbul

Sertifika No: 31900

ISBN 978-975-07-4006-0

CAN SANAT YAYINLARI

YAPIM VE DAĞITIM TİCARET VE SANAYİ A.Ş.

Hayriye Caddesi No: 2, 34430 Galatasaray, İstanbul

Telefon: (0212) 252 56 75 / 252 59 88 / 252 59 89 Faks: (0212) 252 72 33

canyayinlari.com/9789750740060

yayinevi@canyayinlari.com

Sertifika No: 31730

GUSTAVE FLAUBERT
SAF BİR YÜREK

ÖYKÜ

Fransızca aslından çeviren

Samih Rifat

♥can

Gustave Flaubert'in Can Yayınları'ndaki diğer kitapları:

Madame Bovary, 1983

Bilirbilmezler, 1990

Üç Öykü, 2007

GUSTAVE FLAUBERT, 1821'de Fransa'da doğdu. Daha gençlik çağında basmakalıp düşüncelere karşı büyük bir tiksinti duydu. 22 yaşındayken bir sinir rahatsızlığına yakalanan Flaubert, hukuk öğrenimini yarım bırakmak zorunda kaldı; artık bütün zamanını edebiyata ayırabilecekti. *Duygusal Eğitim* adlı romanını 1843-1845 yıllarında yayımlayan Flaubert'in beş yılını verdiği *Madame Bovary*, 1856'da *Revue de Paris*'te tefrika edildiğinde ahlakdışılık suçlamasıyla yargılandı. Son yılları parasal sıkıntılar yüzünden üzüntü içinde geçen yazar kendini çalışmalarına verdi, George Sand, İvan Turgenyev, Émile Zola, Alphonse Daudet gibi dönemin genç romancılarıyla, özellikle Guy de Maupassant'la kurduğu dostluklarla kendini avuttu. Birçoklarıncı başyapıtı olarak kabul edilen *Üç Öykü*, 1977'de okurla buluştu. Flaubert, 1880'de Croisset'de öldü. *Bilirbilmezler* adlı ünlü yergisi ölümünden sonra yayımlandı.

SAMİH RİFAT, 1945 yılında doğdu. Mimar, fotoğrafçı, çevirmen. Saint-Benoit Lisesi ve İTÜ Mimarlık Fakültesi'ni bitirdi. 1978'den günümüze, çeşitli gazete ve dergilerde, mimarlık, fotoğraf ve genel olarak sanat konularında yazılar yazdı; şiir ve düzyazı çeviri kitaplar yayımladı; René Char, André Verdet, Kavafis, Seferis, Platon, Le Corbusier, Claude Simon, Michel Butor gibi ozan ve yazarları dilimize çevirdi; Antikçağ ve Bizans ozanlarından şiir seçkileri yayımladı. 2007 yılında İstanbul'da öldü.

Önsöz

“Öyküm ilerliyor! Herhalde iki ay içinde bitirmiş olurum; *Saf Bir Yürek* sıradan bir yaşamın, bağlandığına coşkudan uzak bir biçimde bağlanan, taze ekmek gibi yumuşak, dindar ve yoksul bir köylü kadının öyküsüdür. Birbiri ardından bir adamı, hanımının çocuklarını, bir yeğeni, baktığı bir yaşlıyı, sonra papağanını sever; papağan ölünce, onu doldurtur, ölürlen de papağanı Kutsal Ruh’la karıştırır. Düşündüğünüz gibi alaycı bir öykü değil, tam tersine, çok ciddi ve çok acıklı. Duyarlı ruhları acımaya yöneltmek, ağlatmak istiyorum, çünkü ben de onlardanım.”

Gustave Flaubert, 19 Haziran 1876’da Bayan Roger des Genettes’e yazdığı mektupta, *Saf Bir Yürek*’i böyle özetler. Öngördüğü gibi kısa bir sürede, 1876 Ağustos’unda da bitirir. Ertesi yıl, bambaşka bir anlayışla yazılmış iki uzun öykünün: *Konuksever Aziz Julien Söylencesi*’yle *Hérodias*’ın arasında, *Üç Öykü* başlığı altında yayımlandığı zaman üç öykü de önemli bir yazın olayı olarak karşılanır. Ama *Saf Bir Yürek*’e daha bir sevecenlikle bakılır sanki. O günden bu güne, hazırlanış biçimine, biçimsel özelliklerine, içerdiği oluntular, kişiler ve ortamlarla Flaubert’in kendi yaşamının ayrıntıları arasındaki ilişkilere varıncaya kadar her şeyi nice uzun ve özenli çalışmalara, nice ilginç yorumlara konu olur. Bu çalışmaları küçümsemek de haksızlık olur: Flaubert’in, elde defter, öyküsünü geçireceği yerlerin özelliklerini saptaması, çalışma masasının üstünde de kahramanı Félicité’nin Loulou’sunun türünden, doldurulmuş bir papağan bulundurması yazın tarihinde benzerine az rastla-

nır bir biçem ustasının çalışma yöntemini göstermesi bakımından fazlasıyla ilginçtir. Öykü konusundaki değişik yorumlar da ilginçtir. Flaubert'in, daha çalışmanın başlangıcında, Bayan Roger des Genettes'e yazdığı mektupta getirdiği yorum da öyle. Ancak, gene ötekiler gibi, tartışılması gerekir.

Böyle bir denemeye son tümceden girişelim dersek, Flaubert'in "ağlatmak istiyorum", demesi fazlasıyla şaşırtır bizi. Uzmanların yazdığına göre, dostu Georges Sand'a verilmiş bir ödündür bu. Ama, bana sorarsanız, tutulmuş bir söz değildir: Onun öteki yapıtlarında, örneğin *Madame Bovary* ya da *Salammô*'daki kişisellikten uzak, nesnel, yalın anlatımı burada da karşımıza çıkar, *Madame Bovary* ya da *Salammô*'da olduğu gibi burada da yazar araya girmeye, yorumda bulunmaya kalkmaz. Öykünün hızlı akışı da buna izin vermez ayrıca. Okuru ağlatsa ağlatsa, anlatımın etkisi değil, Félicité'nin soylu yüreği, çıkardan uzak sevgisi ve özverisiyle acı yazgısı arasındaki karşıtlık ağlatır. Bu karşıtlık öykünün alaycı bir öykü olmadığını, dolayısıyla da Flaubert'in Bayan Roger des Genettes'e yazdığının doğruluğunu kanıtlar. Flaubert *Saf Bir Yürek*'i başlangıçta özellikle papağan üzerinde yoğunlaştırmayı tasarlamışken, daha sonra onu öyküye ancak son bölümde, Théodore'un, Paul ile Virginie'nin ve Victor'un ardından sokması da alaylı bir anlatımdan kaçma düşüncesinin sonucudur belki. Ama, Félicité'nin son soluğunu verirken, aralanan göklerde "dev bir papağan görür gibi olması", yani, bir anlamda, Loulou'yu Kutsal Ruh'la özdeşleştirmesi bir alay içermese bile, *Bouvard ile Pécuchet*'nin [*Bilirbilmezler*] yaratıcısının karşısında bulunduğumuzu unutmamak gerekir: Hiç beklenmedik zamanlarda varla yok arası bir alayla karşılaşabiliriz. "Fabu, kuşun boğazını sıkıvereceğini söyleyerek gözdağı veriyordu ama kollarının dövmelelerine ve kocaman favorilerine karşın acımasız bir çocuk değildi," tümcesinde olduğu gibi.

Saf Bir Yürek bir solukta okunur, ama, onu tüm incelikleriyle kavramak istiyorsanız, bir kez daha, bir kez daha, bir kez daha okumanız gerekir.

Tahsin Yücel

I

Yarım yüzyıl boyunca Pont-l'Évêque'in kentli kadınları, hizmetçisi Félicité yüzünden Bayan Aubain'i kıskandılar.

Yılda yüz franga hem mutfak hem ev işlerini yapıyor, dikiyor, yıkıyor, ütülüyor, at gemlemeyi, kümes hayvanlarını semirtmeyi, yayık yaymayı biliyordu ve pek de cana yakın bir insan olmayan hanımına her zaman sadık kaldı.

Kadın, yakışıklı ama parasız pulsuz bir adamla evlenmiş, adam 1809 yılı başlarında ölmüş ve ona çok küçük iki çocukla bir sürü borç bırakmıştı. O da yılda en fazla beş bin frank getiren Toucques ve Geffosses çiftlikleri dışındaki bütün taşınmaz mallarını sattı, Saint-Melaine'deki evini bıraktı ve daha az masraflı bir başka yere, sebze halinin arkasına düşen, atalarından kalma bir eve yerleşti.

Arduvaz kaplı bu ev, nehre çıkan dar bir sokakla bir geçit arasındaydı. İçinde, insanı sendeleten düzey farklılıkları vardı. Dar bir giriş, Bayan Aubain'in bütün gün pencere kenarında hasır bir koltukta oturduğu salonu mutfaktan ayırıyordu. Beyaza boyalı duvar kaplamasının önüne sekiz maun sandalye dizilmişti. Eski bir piyanonun üstünde piramit biçiminde bir karton kutu yığını yükseliyor, hepsinin tepesinde de bir barometre duru-

yordu. Sarı mermerden, XV. Louis tarzı şöminenin iki yanına, işlemeli kumaş kaplı iki geniş koltuk yerleştirilmişti. Ortadaki duvar saatinde bir Vesta Tapınağı betimi vardı ve tüm bu bölüm biraz küf kokuyordu; çünkü döşemesi bahçeden daha aşağıdaydı.

Birinci katta önce madamın odası vardı. Duvarları soluk çiçekli bir kâğıtla kaplı, çok büyük bir odaydı bu; bir duvarında da mösyönün züppe delikanlı kılığında bir portresi asılıydı. Bu odadan, daha küçük bir başkasına geçiliyor ve orada şiltesiz iki çocuk yatağı görülüyordu. Ardından her zaman kapalı duran, üstlerine çarşaf örtülmüş mobilyalarla dolu salon geliyordu. Bir koridorla çalışma odasına geçiliyordu daha sonra; burada rafları kitap ve eski püskü kâğıtlarla dolu bir kitaplık, siyah ahşaptan büyük bir çalışma masasını üç yandan sarıyor, karşılıklı iki duvar panosu da daha iyi zamanların ve yitip gitmiş bir zenginliğin anısı kamışkalem desenler, guvaş manzaralar ve Audran'ın gravürleri altında kayboluyordu. İkinci katta, kırlara bakan bir tepe penceresi, Félicité'nin odasını aydınlatıyordu.

Félicité sabah ayinini kaçırmamak için şafakla kalkıyor ve hiç ara vermeden akşama dek çalışıyordu; akşam yemeği bittikten, tabak çanak yerleştirilip kapı dikkatle kapatıldıktan sonra da yanan kütüğü küllerin altına gömüyor ve elinde tespihi, ocağın önünde uyuyakalıyordu. Pazarlıkta kimse onun eline su dökemezdi. Temizliğe gelince; tencerelerinin parıltısı, öbür hizmetçileri her zaman umutsuzluğa düşürmüştü. Tutumluydu; yemeğini yavaş yavaş yer, onun için özel olarak pişen ve yirmi gün giden altı okkalık ekmeğinin kırıntılarını masadan parmağıyla toplardı.

Mevsim ne olursa olsun, sırtından topluigneyeyle tuturulmuş basma bir yemeni, saçlarını gizleyen bir başlık, kül rengi çoraplar ve kırmızı bir iç etek giyer, gömleğinin

üstüne de hastane hemşireleri gibi göğüslüklü bir önlük geçirirdi.

Yüzü zayıf, sesi inceydi. Yirmi beş yaşındayken kırkında görünüyordu; ellisinden sonra da yaşı bütünüyle anlaşılmaz oldu. Her zaman sessizdi, dimdikti, hareketleri ölçülüydü ve kendi kendine işleyen, tahtadan yapılmış bir kadına benziyordu.

II

Onun da, herkes gibi, bir sevda öyküsü olmuştu.

Babası duvarcıydı ve bir iskeleden düşüp ölmüştü. Sonra annesi öldü, kız kardeşleri oraya buraya dağıldılar; bir çiftçi onu yanına aldı ve daha küçücükken bekçi diye kırdaki ineklerin başına dikti. Yırtık pırtık giysiler içinde tir tir titriyor, yüzüstü uzanıp su birikintilerinden içiyor, saman üstünde uyuyor, hizmetçilere hizmet ediyor, olmadık şeyler için dayak yiyordu ve sonunda otuz paralık bir hırsızlık yüzünden kovuldu; üstelik parayı da o çalmamıştı. Başka bir çiftliğe girdi, orada kümes bakıcısı oldu; patronlarının hoşuna gidiyor, bu yüzden de arkadaşları onu kıskanıyorlardı.

Bir ağustos akşamı (o sırada on sekiz yaşındaydı), onu Colleville Panayırı'na götürdüler. Oraya adımını atar atmaz şaşkına döndü; çalgıcıların patırtısı, ağaçlardaki ışıklar, alacalı bulacalı giysiler, danteller, altın haçlar, hep birlikte sıçrayıp duran onca insan aklını karıştırdı; bir kenarda alçakgönüllü bir edayla duruyordu ki, dirseklerini bir araba okuna dayamış, piposunu içen, iyi giyimli genç bir adam onu dansa çağırdı. Kıza elma şarabı, kahve, peksimet ısmarladı, bir boyun mendili satın aldı, sonra da niyetini kestirdiğini düşünerek evine bırakmayı önerdi. Bir yulaf tarlasının kıyısında onu hoy-

ratça yere yatırdı. Kız korktu ve bağırmaya başladı. Delikanlı uzaklaştı.

Başka bir akşam Beaumont yolunda ağır ağır ilerleyen büyük bir saman arabasının önüne geçmek istedi; tekerlekleri sıyırıp geçerken de Théodore'u tanıdı.

Delikanlı sakın bir tavırla yanına geldi ve olup bitenleri bağışlaması gerektiğini söyledi: Hepsi "içkinin suçuydu" çünkü.

Ne yanıt vereceğini bilemedi kız; oradan kaçıp gitmek istiyordu.

Hemen konuyu değiştirip hasattan, beldenin önemli kişilerinden söz etmeye başladı Théodore; çünkü babası Colleville'den ayrılıp Écots'ların çiftliğine geçmiş, bu yüzden de artık komşu olmuşlardı. "Öyle mi!" dedi kız. Delikanlı, kendisini evlendirmek istediklerini de ekledi. Gerçi acelesi yoktu ve hoşlanacağı bir kadın arıyordu; kız başını eğdi. O zaman evlenmeyi düşünüp düşünmediğini sordu delikanlı. Kız gülümseyerek, insanlarla alay etmenin kötü bir şey olduğunu söyledi. "Hayır, inanın ki!.." Ve sol koluyla kızın beline sarıldı. Onun koluna yaslanarak yürüyordu şimdi kız; yavaşladılar. Rüzgâr hafifçe esiyor, yıldızlar parlıyordu; arabadaki koskocaman saman yığını önlerinde sallanıyordu ve ayaklarını sürüyen dört at, yerden toz kaldırıyorlardı. Sonra, herhangi bir komut beklemeden sağa saptı atlar. Delikanlı kızı bir kez daha öptü; kız karanlıkta kayboldu.

Ertesi hafta, kızdaki buluşma sözleri kopardı Théodore. Avlu diplerinde, duvar arkalarında, ıssız bir ağacın dibinde buluşuyorlardı. Kız, küçük hanımefendiler gibi masum değildi; hayvanlardan her şeyi öğrenmişti. Ama akıllı ve onur içgüdüleri, kendini koyvermesini engelledi. Bu direniş, Théodore'un aşkını körükledi ve onu kandırmak için (belki de saf yüreklilikle) evlenme önerisinde bulundu. Kız inanmakta zorlanınca büyük yeminler etti.

"Saf Bir Yürek öyküsü sıradan bir yaşamın, bağlandığına coşku-
dan uzak bir biçimde bağlanan, taze, ekmek gibi yumuşak, din-
dar ve yoksul bir köylü kadının öyküsüdür."

Flaubert

Fransız edebiyatında gerçekçiliğin öncüsü sayılan Gustave Flaubert, birçoğlarınınca başyapıt kabul edilen öyküsü *Saf Bir Yürek*'te, biricik aşkı Théodore askere alınmamak için hali vakti yerinde bir kadınla evlenince, çalıştığı çiftlikten ayrılıp başka bir kentte yaşayan dul bir kadının hizmetçisi olan Félicité'nin öyküsünü anlatır. Karşılıksız veren, karşılıksız seven bu talihsiz kızın hikâyesi eşliğinde ruhsal bir yolculuğa çıkarır okuru. Flaubert'in tüm yazınsal ustalığını sergileyen bu eşsiz öyküyü Samih Rifat'ın çevirisiyle sunuyoruz.

#dünyaklasikleri #fransızklasikleri #karşılıksızsevgi #özveri #yoksulluk
#yaşam mücadelesi #yalnızlık

Kapak İllüstrasyonu: Selin Tahtakılıç

 can öykü

canyayinlari.com twitter.com/canyayinlari facebook.com/canyayinevi

ISBN 978-975-07-4006-0

9 789750 740060